

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2013. gada 1. martā

lietā Nr. 2012-07-01

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Kristīne Krūma, Uldis Ķinis un Sanita Osipova,

pēc konstitucionālās sūdzības, kuru iesnieguši Santa Anča, Jevgeņija Dimpere, Ina Inkēna un Raimonds Pauls (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēji), piedaloties Pieteikuma iesniedzēju pārstāvim zvērinātam advokātam Egīlam Radziņam un

institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimas – pārstāvim Saeimas Juridiskā biroja vadītājam Gunāram Kusiņam,
ar tiesas sēdes sekretāri Elīnu Kursišu,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu, Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu un 17. panta pirmās daļas 11. punktu,

Rīgā 2013. gada 22. un 29. janvārī atklātā tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Kredītiestāžu likuma 179. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam un Kredītiestāžu likuma 179. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam”.

Konstatējošā daļa

1. Akciju sabiedrības „Latvijas Krājbanka” maksātnespējas process tiek īstenots saskaņā ar 1995. gada 10. oktobrī pieņemto Kredītiestāžu likumu, kas stājās spēkā 1995. gada 24. oktobrī.

Kredītiestāžu likuma 179. pants ar 2002. gada 11. aprīļa likumu „Grozījumi Kredītiestāžu likumā” izteikts jaunā redakcijā un vēlreiz grozīts ar 2003. gada 11. decembra likumu „Grozījumi Kredītiestāžu likumā”. Tas nosaka:

„(1) Lēmumu par sanācijas piemērošanu pieņem administrators. Lēmums par sanācijas piemērošanu un sanācijas plāns stājas spēkā pēc tā apstiprināšanas Finanšu un kapitāla tirgus komisijā un kreditoru sapulcē. Kredītiestādes sanāciju vada administrators saskaņā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas un kreditoru sapulces pieņemtu un apstiprinātu sanācijas plānu.

(2) Lēmumu par sanācijas piemērošanu pēc administratora, kreditoru sapulces vai Finanšu un kapitāla tirgus komisijas pieteikuma var atcelt tiesa, ja šāda lēmuma pieņemšana panākta, lietojot viltu vai spaidus, vai notikusi maldības ietekmē” (turpmāk arī – apstrīdētās normas).

2. Pieteikuma iesniedzēji – Santa Anča, Jevgeņija Dimpere, Ina Inkēna un Raimonds Pauls – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105. pantam un 92. panta pirmajam teikumam.

Pieteikuma iesniedzēji pauž viedokli, ka Kredītiestāžu likuma 179. panta pirmā daļa neatbilst Satversmes 105. pantam, jo aizskar Pieteikuma iesniedzēju tiesības izlemt ar savu īpašumu saistītos jautājumus, proti, kredītiestādes kreditori nevar ietekmēt lēmumu par kredītiestādes maksātnespējas risinājumu.

Pieteikuma iesniedzēji iebilst pret to, ka lēmumu par kredītiestādes likteni pieņem tikai administrators. Ja administrators kā maksātnespējas risinājumu izvēlas bankrota procedūru, kreditoru sapulcei vispār neesot tiesību piedalīties lēmuma pieņemšanā. Savukārt sanācijas procesā esot obligāta Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (turpmāk – Komisija) piekrišana. Tas būtiski ierobežojot Satversmes 105. pantā paredzētās tiesības.

Tiesas sēdē **Pieteikuma iesniedzēju pārstāvis zvērināts advokāts Egils Radziņš** norādīja, ka kredītiestādes administratoram faktiski esot piešķirtas vienpersoniskas tiesības izslēgt sanācijas piemērošanu un uzsākt kredītiestādes bankrota procedūru bez šā jautājuma izskatīšanas kreditoru sapulcē. Šādā gadījumā kreditoru sapulce netiekot sasaukta. Tādējādi kredītiestādes kreditori vispār netiekot iesaistīti lemtā par iespējamo kredītiestādes maksātspējas atjaunošanu, kreditoru viedoklis netiekot uzklauts un līdz ar to kreditoriem tiekot liegtas jebkādas iespējas ietekmēt procesu, kuram vajadzētu būt vērstam tieši uz kreditoru likumīgo interešu maksimālu aizsardzību. Saudzējošāks līdzeklis leģitimā mērķa sasniegšanai būtu iespēja kreditoru sapulcei kopā ar administratoru izlemt jautājumu par kredītiestādes maksātspējas risinājumu. Tā kā kredītiestādes maksātspējas gadījumā primārais mērķis esot maksātspējas atjaunošana un sanācijas piemērošanas gadījumā esot lielākas izredzes panākt visu kreditoru likumīgo prasījumu apmierināšanu nekā bankrota procedūras īstenošanas gadījumā, kreditoru sapulces sasaukšana vēl pirms Komisijas atzinuma saņemšanas ļautu kreditoriem iesaistīties viņu īpašumu skaroša lēmuma pieņemšanā, apspriest un, ja nepieciešams, pilnveidot iesniegtos sanācijas plānus.

Pieteikuma iesniedzēji norāda, ka Komisija atšķirībā no citiem kreditoriem var būt ieinteresēta tieši bankrota procedūras piemērošanā, jo Kredītiestāžu likums paredz Komisijai prioritāras tiesības atgūt noguldījumu garantiju fonda līdzekļus. Komisija arī kredītiestādes bankrota gadījumā saglabājot reālas iespējas panākt sava prasījuma apmierināšanu, turklāt pat ātrāk nekā salīdzinoši sarežģītākajā sanācijas procesā.

Pieteikuma iesniedzēji pauž viedokli, ka viņiem ir liegtas tiesības pārsūdzēt lēmumu par izraudzīto kredītiestādes maksātspējas risinājumu un līdz ar to arī tiesības uz taisnīgu tiesu, kas nostiprinātas Satversmes 92. panta pirmajā teikumā.

No Kredītiestāžu likuma 179. panta otrās daļas izrietot, ka tiesas kontrole pār administratora lēmuma tiesiskumu var tikt īstenota vienīgi gadījumos, kad pieņemts lēmums par sanācijas piemērošanu. Iespēja pārsūdzēt lēmumu par sanācijas nepiemērošanu kreditoru sapulcei vispār neesot paredzēta, jo kreditoru

sapulce nemaz netiekot sasaukta. Tāpat neesot iespējams tiesas ceļā pārsūdzēt lēmumu par sanācijas piemērošanu, ja šis lēmums gan pieņemts bez viltus, maldības un spaidiem, bet ir kļūdains vai prettiesisks citu apstākļu dēļ.

Pēc Pieteikuma iesniedzēju ieskata, šāds regulējums nepamatoti liedz kredītiestādes kreditoriem tiesības uz pieeju tiesai, jo būtiski ierobežo lēmuma par sanācijas piemērošanu tiesiskuma pārbaudi un pilnībā izslēdz tiesas kontroli pār tāda lēmuma tiesiskumu, ar kuru sanācijas piemērošana ir noraidīta.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – nepiekrīt Pieteikuma iesniedzēju viedoklim un uzskata, ka Kredītiestāžu likuma 179. panta pirmā daļa atbilst Satversmes 105. pantam, bet otrā daļa – Satversmes 92. pantam.

3.1. Saeima uzskata, ka šajā gadījumā Pieteikuma iesniedzēju tiesības uz īpašumu ir aizsargātas, garantējot viņiem noteikta apmēra noguldījuma atmaksu. No Satversmes 105. panta nevarot izrietēt valsts pienākums pilnībā atmaksāt noguldītājam visu viņa noguldījumu, ja tas pārsniedz likumā noteikto garantētās atlīdzības apmēru. Turklāt apstrīdētā norma neierobežojot īpašuma tiesības, jo tās tiek saglabātas tādā pašā apmērā kā pirms kredītiestādes maksātnespējas procesa uzsākšanas.

Tiesas sēdē **Saeimas pārstāvis – Saeimas Juridiskā biroja vadītājs Gunārs Kusiņš** – uzsvēra, ka atšķirībā no vispārējiem maksātnespējas principiem, atbilstoši kuriem primāri tiek aizsargāts pats maksātnespējīgais komersants, kredītiestāžu maksātnespējas risinājumi ir vērsti uz noguldītāju – īpaša veida kreditoru – aizsardzību. Šī principiālā atšķirība arī izskaidrojot likumdevēja pieeju kredītiestāžu maksātnespējas procedūrām, iesaistītajām institūcijām, kreditoriem, tiesas kontrolei un citiem svarīgiem elementiem.

G. Kusiņš norāda: ja tomēr tiek atzīts, ka apstrīdētā norma ierobežo kreditoru tiesības uz īpašumu, šādam ierobežojumam ir leģitīms mērķis – finanšu stabilitāte, proti, visas sabiedrības interešu aizsardzība. Tā kā kredītiestādes darbība ietekmējot ļoti daudzas personas, kas izmanto šīs kredītiestādes pakalpojumus, un arī attiecīgo tautsaimniecības sektoru kopumā, kredītiestāžu

darbības regulējumam vajagot nodrošināt dažādu jautājumu ātru un skaidru izlemšanu gadījumos, kad kredītiestāde nonākusi finansiālās grūtībās.

Kredītiestādes maksātspējas procesā tiekot iesaistīts administrators un Komisija, kas varot pieņemt kompetentu, objektīvu un faktiskajiem apstākļiem atbilstošu lēmumu. Turklāt bankrota procedūras uzsākšana iespējama tikai ar tiesas piekrišanu. Ja lēmuma pieņemšanā tiktu iesaistīti kreditori, kuru noguldījumi kredītiestādē krietni pārsniedz valsts garantētās atlīdzības apmēru, varētu paredzēt, ka šīs personas būs gatavas piekrist jebkādiem sanācijas plāniem, lai neatzītu savus finansiālos zaudējumus. Savukārt tas varētu radīt būtiskus zaudējumus citām personām, visam finanšu sektoram un tautsaimniecībai kopumā. Tādēļ Pieteikuma iesniedzēju vēlme pašiem piedalīties lēmumu pieņemšanā un panākt kredītiestādes sanāciju esot saprotama, tomēr apšaubāms esot tas, vai šāda procedūra ļautu sasniegt leģitīmo mērķi tādā pašā kvalitātē, kādu nodrošina spēkā esošā Kredītiestāžu likuma 179. panta pirmā daļa.

Turklāt esot svarīgi nodrošināt sanētas kredītiestādes tiesisko stabilitāti, lai nepakļautu nepamatotam riskam tās klientus. Tāpēc likumdevējs esot gan sašaurinājis to personu loku, kuras ir tiesīgas lūgt sanācijas atcelšanu un būtībā kredītiestādes „atgriešanos” bankrotā, gan arī paredzējis ierobežotu pamatu attiecīgas prasības celšanai, lai līdzsvarotu kredītiestādes sanācijā piedalījušos privātpersonu intereses ar visas sabiedrības interesēm. Neskaidrības vai ilgstoša tiesvedība par kredītiestādes maksātspēju vai sanāciju varot gan aizskart ar šo kredītiestādi saistīto personu tiesības, gan arī ietekmēt kredītiestāžu sektoru un tautsaimniecību kopumā.

Saeima norāda, ka kreditoru sapulces sasaukšana ir lietderīga tikai tādā gadījumā, ja administrators atzīst, ka sanācija ir iespējama, un tam piekrist arī Komisija. Šādā gadījumā kreditoru sapulce esot nepieciešama, jo sanācija esot saistīta ar kreditoru tiesību aizskārums – pretstatā bankrota un likvidācijas gadījumiem, kad kreditoru tiesības nemainās. Sanācijas gadījumos kreditoriem parasti nākoties atteikties no būtiskām to prasījuma tiesībām pret kredītiestādi. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējiem esot nodrošināta pietiekami plaša viņu īpašuma tiesību aizsardzība. Tāpēc Saeima uzskata, ka Kredītiestāžu likuma

179.panta pirmajā daļā ietvertais pamattiesību ierobežojums kopsakarā ar Noguldījumu garantiju likumu ir samērīgs, jo gan aizsargā kredītiestāžu noguldītājus un sabiedrības labklājību, gan nodrošina Pieteikuma iesniedzēju tiesību u aizsardzību.

3.2. Saeima apšaubā Pieteikuma iesniedzēju argumentu, ka viņiem neesot nodrošināta pieeja tiesai un līdz ar to arī iespēja ietekmēt lēmumus par kredītiestādes maksātnespējas risinājumu. Saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 184. panta pirmo daļu lēmumu par bankrota procedūras uzsākšanu pēc attiecīga pieteikuma saņemšanas pieņemot tiesa. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējus interesējošajā gadījumā, kad tiek izlemts jautājums par konkrētas kredītiestādes bankrota procedūras uzsākšanu, esot nodrošināta tiesas kontrole, proti, nevis administrators vai Komisija, bet gan tiesa pieņemot galīgo lēmumu par bankrota procedūras uzsākšanu. Turklāt saskaņā ar Civilprocesa likuma noteikumiem esot iespējams pārsūdzēt administratora rīcības tiesiskumu, tostarp lēmumu par sanācijas nepiemērošanu. Minēto apliecinot arī tiesu prakse maksātnespējīgās akciju sabiedrības (turpmāk – MAS) „Latvijas Krājbanka” lietā.

G. Kusiņš tiesas sēdē papildus norādīja uz to, ka Kredītiestāžu likuma 179. panta otrā daļa attiecībā uz Pieteikuma iesniedzējiem nav piemērota un tāpēc nevar aizskart viņu pamattiesības. Minētā norma esot attiecināma tikai uz tiem gadījumiem, kad pieņemts lēmums par kredītiestādes sanāciju un attiecīgais plāns ir stājies spēkā. Konkrētās lietas ietvaros šāds lēmums neesot pieņemts, tāpēc Pieteikuma iesniedzējiem neesot arī tiesību to pārsūdzēt.

4. Pieaicinātās personas – MAS „Latvijas Krājbanka” administratora – pārstāvis, sabiedrības ar ierobežotu atbildību „KPMG Baltics” valdes priekšsēdētājs Stīvens Jangs (*Young Stephen Burchell Martin*) tiesas sēdē norādīja, ka maksātnespējas procesa ietvaros gan pēc savas iniciatīvas, gan pēc uzaicinājuma esot ticies vai vedis sarunas ar vairākām personām: bankas akcionāriem, bankas bijušās valdes un bijušās padomes locekļiem, lielāko bankas kreditoru pārstāvjiem, kredītiestāžu noguldītāju un kreditoru aizstāvības apvienības pārstāvjiem, kā arī citām ieinteresētajām pusēm. Likumā noteiktajā termiņā esot

iesniegti septiņi priekšlikumi par iespējamo kredītiestādes sanācību. Saņemtie sanācības priekšlikumi esot izvērtēti, balstoties uz vairākiem kritērijiem, citastarp šādiem: vai piedāvātie risinājumi nodrošina minimālos kredītiestādes likviditātes rādītājus, vai paredzēta kreditoru prasījumu pārstrukturizēšana, vai piedāvātie risinājumi nodrošina ilgstošu kredītiestādes attīstību u.tml. Tomēr neviens no šiem priekšlikumiem neesot atbildis sanācības plānam izvirzītajiem kritērijiem, neviens no tiem neesot bijis perspektīvs. Tāpēc 2012. gada 30. janvārī administrators iesniedzis Komisijai lēmumu par bankrotu kā piedāvāto maksātnespējas risinājumu. Pēc šā priekšlikuma izvērtēšanas Komisija esot nolēmusi to atbalstīt. Rīgas apgabaltiesa saņēmusi vairāku kreditoru sūdzības saistībā ar piedāvāto maksātnespējas risinājumu. Pēc to izskatīšanas un noraidīšanas Rīgas apgabaltiesa 2012. gada 8. maijā pieņēmusi lēmumu par AS “Latvijas Krājbanka” bankrota procedūras uzsākšanu.

S. Jangs uzsvēra, ka maksātnespējas procesā administrators uzrunājis daudzus kreditorus un uzklusījis to viedokļus, kā arī citu ieinteresēto personu viedokļus. Tieši šīs saziņas un izteikto viedokļu analīzes rezultātā pieņemts lēmums ieteikt bankrotu kā bankas maksātnespējas risinājumu.

5. Pieaicinātā persona – Finanšu un kapitāla tirgus komisija – uzskata, ka Kredītiestāžu likuma 179. panta pirmā daļa atbilst Satversmes 105. pantam, bet otrā daļa – Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

5.1. Tiesas sēdē Komisijas pārstāve – Juridiskā un licencēšanas departamenta Juridiskās daļas galvenā juriskonsulte Inga Pētersone – uzsvēra, ka lēmuma par sanācības piemērošanu pieņemšanas un apstiprināšanas kārtība nodrošina līdzsvaru starp sabiedrības un kreditoru interesēm, paredzot iesaistīto institūciju un kreditoru savstarpēju uzraudzību un ietekmi, kā arī nodrošina to, ka netiks pieņemts neīstenojams sanācības plāns, kas varētu apdraudēt finanšu sistēmas stabilitāti vai nepamatoti ierobežot kreditoru tiesības.

Maksātnespējas administratora kompetencē esot sākotnējā sanācības plāna izvērtēšana un virzīšana, jo tieši administrators kā amatpersona ar speciālām zināšanām un pieredzi esot atbildīgs par maksātnespējas procesa un izraudzītā

maksātspējas risinājuma sekmīgu īstenošanu un pabeigšanu. Komisija regulējot un pārraugot kredītiestādes darbību valsts vārdā. Tās kompetencē esot administratora pieņemtā lēmuma par sanācijas piemērošanu apstiprināšana, t.i., nodrošināšana, ka netiek uzsākta tāda sanācijas plāna īstenošana, kura ietvaros netiktu ievērotas kredītiestādēm izvirzītās prasības un kurš var apdraudēt finanšu sistēmas stabilitāti. Savukārt nosacījums, ka kreditoru sapulce apstiprina lēmumu par sanācijas piemērošanu, esot nepieciešams tādēļ, lai aizsargātu pašu kreditoru tiesības, jo sanācija vairumā gadījumu paredzot kreditoru prasījumu samazināšanu, parāda atmaksas termiņa atlikšanu vai parāda kapitalizāciju. Lai novērstu iespēju, ka kreditoru tiesības var tikt aizskartas, likumdevējs paredzējis kreditoriem tiesības izteikt savu piekrišanu administratora ierosinātajai sanācijai vai noraidīt sanāciju, ja tās rezultātā prasījumi tiktu dzēsti nepieņemamā apmērā vai pieeja līdzekļiem tiktu liegta pārāk ilgu laiku. Tāpēc šāda kārtība nodrošinot kreditoriem Satversmes 105. pantā noteiktās tiesības.

Komisija norāda, ka pieteikumu par bankrota procedūras uzsākšanu tiesā var iesniegt kredītiestādes administrators pēc savas iniciatīvas vai gadījumos, kad Komisija vai kreditoru sapulce neapstiprina administratora piedāvāto sanācijas risinājumu vai kad sanācija tiek atcelta vai pārtraukta.

Attiecībā uz bankrotu likumdevējs esot noteicis papildu kontroli pār attiecīgā lēmuma nepieciešamību un pamatotību, proti, lēmumu par bankrota procedūras uzsākšanu pieņemot tiesa pēc tam, kad administrators tai iesniedzis atbilstošu pieteikumu un Komisijas apstiprinājumu. Tāpēc sanācijas nepiemērošanas gadījumā visas maksātspējas procesā iesaistītās personas varot paļauties uz tiesas kontroli un tiesiska lēmuma pieņemšanu.

5.2. Komisija uzskata, ka kredītiestādes maksātspējas procesa ietvaros tiesas kontrole pār sanācijas lēmumu tiek nodrošināta gan gadījumā, kad administrators pieņem lēmumu par sanācijas veikšanu, gan gadījumā, kad administrators pieņem lēmumu neveikt sanāciju un uzsākt bankrota procedūru.

Ja administrators pieņem lēmumu par sanācijas īstenošanu, kreditoru sapulce atbilstoši Kredītiestāžu likuma 179. panta otrajai daļai esot tiesīga lūgt tiesu atcelt sanāciju. Prasījumam, kas celts, pamatojoties uz minēto normu, jābūt

pamatotam ar pierādījumiem tam, ka sanācijas lēmuma pieņemšana ir panākta viltus, spaidu vai maldības ietekmē. Tomēr arī gadījumos, kad lēmums īstenot sanāciju nav pieņemts šādā ietekmē, kreditoru sapulcei esot tiesības vērsties tiesā savu interešu aizsardzībai, pamatojoties uz Civilprocesa likumā noteiktajām tiesībām iesniegt sūdzību par administratora rīcību (Civilprocesa likuma 379. panta otrā daļa), un iesniegt pieteikumu par administratora atcelšanu (Civilprocesa likuma 387. panta trešā daļa).

Minētās Civilprocesa likuma normas dodot kreditoriem tiesības vērsties tiesā savu interešu aizsardzībai arī gadījumos, kad administrators pieņem lēmumu neveikt kredītiestādes sanāciju un par maksātnespējas risinājumu izvēlas bankrotu. Šādos gadījumos atbilstoši Civilprocesa likuma 379. panta otrajai daļai tiesa pēc kreditoru pieteikuma varot vērtēt, vai administratora rīcība – proti, lēmums neuzsākt kredītiestādes sanāciju – ir tiesiska. Ja tiesa konstatē, ka administratora lēmums neuzsākt sanāciju ir prettiesisks, tā varot uzlikt administratoram pienākumu atkārtoti izvērtēt sanācijas iespējamību. Tāpat šādā situācijā kreditori esot tiesīgi iesniegt pieteikumu par administratora atcelšanu saskaņā ar Civilprocesa likuma 387. panta trešo daļu un lūgt tiesu izvērtēt, vai administrators savā darbībā, citastarp pieņemot lēmumu par bankrotu, ievērojis Kredītiestāžu likuma un citu normatīvo aktu noteikumus, vai administrators ir kompetents un vai viņš savas pilnvaras neizmanto ļaunprātīgi. Ja tiesa šādu kreditoru pieteikumu atzīst par pamatotu, tā varot lemt par administratora atcelšanu un uzlikt Komisijai pienākumu ieteikt citu kredītiestādes administratoru.

6. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 105. un 92. pantam.

6.1. Tieslietu ministrija uzskata, ka apstrīdētā norma ietver kreditoru īpašuma tiesību ierobežojumu, jo primāri administratoram piešķir tiesības lemt par sanācijas pieņemšanu vai noraidīšanu, t.i., pieņemt lēmumu jautājumā, kas saistīts ar kreditoru īpašumu.

Kredītiestāžu likums par galveno maksātnespējas procesa nodrošinātāju nosakot administratoru, proti, profesionālu un neatkarīgu personu, kuras galvenais

uzdevums ir nodrošināt sabalansētu visu kredītiestādes maksātnespējas procesā iesaistīto personu likumisko interešu un tiesību ievērošanu. Turklāt viens no svarīgākajiem administratora pienākumiem, kas vērsts uz visu kreditoru interešu aizsardzību, esot kredītiestādes finansiālā stāvokļa izvērtēšana nolūkā pieņemt atbilstošāko lēmumu par maksātnespējas risinājumu (sanāciju vai bankrotu). Savukārt par kredītiestādes maksātnespējas procesu uzraugošo personu Kredītiestāžu likums nosakot Komisiju. Komisija esot atbildīga par finanšu tirgus stabilitāti un attīstību. Kredītiestāžu likums Komisijai kredītiestādes maksātnespējas gadījumā paredzot konkrētas tiesības un pienākumus, tostarp arī Kredītiestāžu likuma 179. panta pirmajā daļā noteikto pienākumu izvērtēt sanācijas procedūras piemērošanu.

Tiesas sēdē Tieslietu ministrijas pārstāve – **Tieslietu ministrijas valsts sekretāra vietniece tiesību politikas jautājumos Laila Medina** – uzsvēra, ka apstrīdētajā normā ietvertajam kreditoru tiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis: nodrošināt kredītiestādes maksātnespējas procesa likumību un efektivitāti, kā arī finanšu tirgus stabilitāti, uzliekot konkrētus pienākumus administratoram un Komisijai.

Apstrīdētā norma paredzot lēmuma pieņemšanu trīspakāpju procedūrā: ja administrators ierosina piemērot sanācijas procedūru un Komisija to atbalstījusi, ir nepieciešama arī kreditoru sapulces piekrišana sanācijas veikšanai. Līdz ar to kreditoriem tiek dota iespēja lemt par jautājumu, kas saistīts ar viņu īpašuma tiesībām. Savukārt tad, ja administrators vai Komisija neatbalsta lēmumu par kredītiestādes sanāciju, kreditoru sapulces sasaukšana neesot lietderīga. Turklāt maksātnespējas atjaunošana nevarot tikt uzskatīta par prioritāru mērķi. Šis mērķis esot īstenojams tikai tādā gadījumā, kad esot visi tam nepieciešamie priekšnosacījumi.

Tieslietu ministrija uzskata, ka apstrīdētā norma nodrošina visu kredītiestādes maksātnespējas procesā iesaistīto personu interešu, kā arī finanšu sistēmas aizsardzību. Pēc Tieslietu ministrijas ieskata, apstrīdētajā normā ietvertais ierobežojums ir samērīgs.

6.2. Tieslietu ministrija norāda, ka Pieteikuma iesniedzēji apstrīd neesošu regulējumu, proti, vēlas pārsūdzēt lēmumu par sanācijas nepiemērošanu, t.i., bankrota procedūras uzsākšanu. Lēmuma par sanācijas piemērošanu vai nepiemērošanu tiesiskuma pārbaude esot nodrošināma, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 379. panta otro daļu, kas paredz, ka tiesa izskata arī sūdzības par administratora rīcību un izlemj citus ar maksātnespējas procesu saistītos jautājumus. Tādējādi minētā norma nodrošinot kreditoru pieeju tiesai, ja kreditori uzskata, ka administratora vai Komisijas rīcība, pieņemot lēmumu par sanācijas noraidīšanu un bankrota procedūras uzsākšanu, nav bijusi pamatota.

Tieslietu ministrija vērš uzmanību uz to, ka Kredītiestāžu likuma 179. panta otrā daļa nosaka kārtību, kādā atceļama sanācija, t.i., minētās normas piemērojamas tikai tajā gadījumā, kad ir pieņemts lēmums par sanācijas piemērošanu. Konkrētajā gadījumā šāds lēmums neesot pieņemts.

7. Pieaicinātā persona – valsts aģentūra „Maksātnespējas administrācija” (turpmāk – Maksātnespējas administrācija) – norāda, ka kredītiestāde savas darbības specifikas dēļ atšķiras no citiem juridiskās personas maksātnespējas procesa subjektiem. Ņemot vērā Komisijas darbības jēgu un mērķi, tai esot noteikta īpaša loma kredītiestādes maksātnespējas procesā, kura esot pamatota, jo kreditoru izpratne par kredītiestādes patieso finansiālo situāciju, kā arī efektīvāko maksātnespējas risinājumu varot būt nepietiekama. Turklāt, pieņemot lēmumu par sanācijas iespēju, tiek skartas ne tikai kredītiestādes noguldītāju tiesības atgūt noguldītos naudas līdzekļus, bet arī visas sabiedrības intereses, piemēram, atgūt no noguldījumu garantiju fonda izmaksātās garantētās atlīdzības. Likumdevējs esot pilnvarojis administratoru kā kvalificētu speciālistu izvērtēt par maksātnespējīgu pasludinātās kredītiestādes finansiālo stāvokli un, pamatojoties uz savu izvērtējumu, pieņemt lēmumu par labāko un atbilstošāko maksātnespējas risinājumu, kas pēc tam tiek nodots vērtēšanai un izlemšanai Komisijā.

8. Pieaicinātā persona – biedrība „Latvijas Komerčbanku asociācija” (turpmāk – Komerčbanku asociācija) – uzskata, ka apstrīdētajās normās noteiktais

administratora un Komisijas pilnvaru apjoms ir pamatots un nepieciešams. Neesot pamata prasīt, lai kreditoru tiesības lemt par kredītiestādes maksātnespējas risinājumu būtu neierobežotas un absolūtas.

Tiesas sēdē Komerčbanku asociācijas pārstāve – **zvērināta advokāte Ketija Tola** – uzsvēra, ka Kredītiestāžu likuma 179. panta pirmā daļa neparedz īpašuma tiesību aprobežojumus un šīs apstrīdētās normas piemērošanas rezultātā kreditoru prasījumu apmērs nekādā veidā netiek samazināts. Tā arī tiešā veidā nenosakot „īpašuma atņemšanu bez atlīdzības (ekspropriāciju)” vai jebkādu garantētu ienākumu atrašanu kādam kreditoram.

Komerčbanku asociācija pauž viedokli, ka iespēja pārsūdzēt lēmumu par sanāciju tikai tādos gadījumos, kad tā pieņemšana panākta, lietojot viltu vai spaidus, vai notikusi maldības ietekmē, esot samērīga. Ja likumā nebūtu ietverts minētais ierobežojums, pieņemtajam lēmumam par sanācijas piemērošanu un sanācijas plāna apstiprināšanu būtu tiesiski nenoteikts statuss. Tādā gadījumā iespēja lēmumu apstrīdēt būtu arī personām, kas iepriekš izteikušas piekrišanu sanācijas plānam. Savukārt tiesai tiktu uzlikts pienākums pēc būtības vērtēt piemērotā maksātnespējas risinājuma pamatotību. Tas radītu lielu nenoteiktību un nebūtu pieļaujams situācijā, kad maksātnespējas procesa subjekts ir kredītiestāde, kas glabā klientu noguldījumus.

9. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – Tiesībsargs) – uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmei.

9.1. Tiesībsargs norāda, ka Kredītiestāžu likuma 179. panta pirmajā daļā ietverts kreditoru īpašuma tiesību ierobežojums, jo pēc būtības lēmumu par turpmāko kredītiestādes maksātnespējas procesu kontrolē Komisija. Šādam ierobežojumam esot leģitīms mērķis, jo Komisijas darbība esot vērsta uz sabiedrības finansiālās drošības un labklājības saglabāšanu. Ņemot vērā Komisijas izveides mērķus un Komisijas uzdevumus, nosacījums par obligātu Komisijas kontroli pār kredītiestādes maksātnespējas procesu esot vērsts uz visu kreditoru interešu aizsardzību un līdz ar to samērīgs.

Tiesībsargs vēš uzmanību uz to, ka Komisija kā noguldījumu garantiju fonda pārvaldnieks, kas pārņēmis daļas kreditoru prasījuma tiesības, varētu būt ieinteresēta ātrākā izmaksāto līdzekļu atgūšanā, ko nodrošina bankrota procedūra. Tomēr pārņemto saistību apjoms nenodrošinot Komisijai balsu vairākumu kreditoru sapulcē un tai vēlāmā lēmuma pieņemšanu. Tāpēc neesot pamata uzskatīt, ka Komisija būtu tieši ieinteresēta kredītiestādes bankrota procedūrā.

9.2. Tiesas sēdē Tiesībsarga pārstāve – Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļas vadītāja p.i. Ineta Rezevska – norādīja: Kredītiestāžu likums tieši neparedz iespēju apstrīdēt Komisijas rīcību, kad tā neapstiprina sanācijas lēmumu, tomēr likumdevējs ir paredzējis tiesai pienākumu lemt par bankrota procedūras uzsākšanu. Proti, neapstiprinot sanācijas lēmumu, Komisija faktiski nododot tiesas izlemšanai jautājumu par kredītiestādes maksātnespējas risinājumu. Līdz ar to neesot pamata uzskatīt, ka tiesības uz lietas izskatīšanu tiesā būtu liegtas pēc būtības. Turklāt likumdevējs esot nodrošinājis pietiekamu kreditoru interešu aizsardzību pret kļūdainu vai nekompetentu administratora rīcību.

10. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes docents Dr.iur. Aivars Lošmanis – uzskata, ka tiesības lemt par maksātnespējas risinājumu ir uzskatāmas par neatņemamām kreditoru tiesībām un ietilpst Satversmes 105. panta tvērumā. Vispārējas maksātnespējas gadījumā kreditori paši izlemjot jautājumu par uzņēmuma maksātnespējas risinājumu. Savukārt kredītiestādes maksātnespējas gadījumā šā jautājuma izlemšana nodota tikai administratora kompetencē. Tādējādi apstrīdētā norma ierobežojot kreditoru tiesības uz īpašumu. Saskaņā ar apstrīdēto normu esot iespējamās divas situācijas: 1) administrators lemj, ka sanācija nav piemērojama, vai 2) administrators pieņem lēmumu par sanācijas piemērošanu. Pirmajā situācijā kreditoru tiesību ierobežojums, kas tiem liedz lemt par maksātnespējas risinājumu, neesot samērīgs. Likumdevējs, izslēdzot kreditoru tiesības lemt par maksātnespējas risinājumu, varējis izvēlēties saudzīgākus īpašuma tiesības ierobežojošus līdzekļus, kas ļautu leģitīmo mērķi sasniegt tādā pašā kvalitātē, proti, tādus līdzekļus, kādus paredz vispārējais maksātnespējas tiesiskais regulējums. Tāpēc šādā situācijā apstrīdētā

norma neatbilstot Satversmes 105. pantam. Savukārt otrajā situācijā noteiktais kreditoru tiesību ierobežojums uzskatāms par samērīgu. Ierobežojumam esot leģitīms mērķis – finanšu stabilitātes nodrošināšana, citastarp nepieļaujot finansiāli nepamatotu un „nedzīvotspējīgu” sanācijas plānu spēkā stāšanos.

A. Lošmanis uzskata: Pieteikuma iesniedzēju apgalvojums, ka Komisija vienmēr būtu ieinteresēta bankrota procedūrā, nav pamatots, jo arī Komisija kā jebkurš cits kreditors varot būt ieinteresēta pilnīgā prasījumu segšanā un finansiāli pamatota un sekmīga sanācijas plāna realizācijā. Komisijai kā noguldījumu garantiju fonda pārvaldītājam būtu jāņem vērā, ka bankrota gadījumā pastāv risks neatgūt visus līdzekļus.

A. Lošmanis pauž viedokli, ka Kredītiestāžu likuma 179. panta otrā daļa neierobežo Pieteikuma iesniedzēju tiesības uz taisnīgu tiesu Satversmes 92. panta izpratnē. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 379. panta otro daļu tiesa izskatot sūdzības par administratora rīcību un izlemjot citus ar maksātnespējas procesu saistītos jautājumus. Arī tad, ja pieņemts lēmums par sanācijas piemērošanu, kredītiestādes kreditori varot iesniegt sūdzību par administratora rīcību minētajās Civilprocesa likuma normās noteiktajā kārtībā.

Savukārt tad, ja kreditori principā nepiekrīt administratora lēmumam par sanācijas piemērošanu un uzskata to par prettiesisku vai kreditoru interesēm neatbilstošu, attiecīgā lēmuma spēkā stāšanos viņi varot novērst, vienkārši to neapstiprinot. Pēdējā gadījumā tiesas iesaiste vispār neesot nepieciešama.

Līdz ar to Kredītiestāžu likuma 179. panta otrā daļa atbilstot Satversmes 92. pantam.

11. Pieaicinātā persona – Banku augstskolas asociētais profesors *Dr.iur. Jānis Grasis* – uzskata, ka apstrīdētajā normā ir ietverts Satversmes 105. pantā noteikto pamattiesību ierobežojums. Šādam ierobežojumam esot leģitīms mērķis – finanšu stabilitāte, jo kredītiestāde esot nevis parasts tiesību subjekts, bet gan finanšu tirgus dalībnieks.

Likumdevējs kreditoru sapulcei esot paredzējis adekvātu lomu kredītiestādes sanācijas procesā. Piemēram, tiekot prasīts kreditoru viedoklis par

sanācijas plāna piemērošanu. Tāpat arī jebkurām izmaiņām pieņemtajā plānā esot nepieciešama kreditoru piekrišana. Vairākās valstīs šādi lēmumi tiek pieņemti bez kreditoru dalības.

Savukārt kreditoru tiesības bankrota procedūras uzsākšanas gadījumā esot ierobežotas nesamērīgi. Samērīgāks noteikums būtu tāds, ka kreditoru sapulce iesaistāma arī šāda lēmuma pieņemšanā, proti, ka notiek konsultācijas ar kreditoriem par iespējamo maksātnespējas risinājumu. Tad šajā posmā varētu izvērtēt arī sanācijas iespējamību.

J. Grasis norāda, ka Kredītiestāžu likuma normas kopsakarā ar Civilprocesa likuma normām kredītiestādes maksātnespējas procesa ietvaros nodrošina tiesības uz taisnīgu tiesu.

Secinājumu daļa

I

Par Kredītiestāžu likuma 179. panta pirmās daļas (turpmāk – apstrīdētā norma) atbilstību Satversmes 105. pantam

12. Lietas dalībnieki un pieaicinātās personas paudušas atšķirīgus uzskatus par to, vai apstrīdētā norma aizskar Satversmes 105. pantā nostiprinātās pamattiesības.

Pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka apstrīdētā norma ierobežo viņu tiesības uz īpašumu, kas nostiprinātas Satversmes 105. pantā, jo liedz pašiem kreditoriem izlemt jautājumu par kredītiestādes maksātnespējas risinājumu. Šādam viedoklim piekrīt pieaicinātās personas A. Lošmanis, J. Grasis un Tiesībsargs. Savukārt Saeima un Komerčbanku asociācija uzskata, ka apstrīdētā norma neierobežo tiesības uz īpašumu, jo tās piemērošanas rezultātā kreditoru prasījumu apmērs, kas ietilpstot jēdziena „īpašums” saturā, netiekot samazināts un apstrīdētā norma tiešā veidā nenosakot „īpašuma atņemšanu bez atlīdzības (ekspropriāciju)” vai jebkādu garantētu ienākumu atraušanu kādam kreditoram.

Līdz ar to Satversmes tiesa visupirms noskaidros Satversmes 105. pantā ietverto pamattiesību saturu un izvērtēs, vai apstrīdētā norma ierobežo šīs pamattiesības.

13. Tiesības uz īpašumu ir nostiprinātas Satversmes 105. pantā, kas nosaka: „Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.”

Konstitucionālās sūdzības pamatojums neskar jautājumus par īpašuma piespiedu atsavināšanu, līdz ar to izvērtējama vienīgi apstrīdētās normas atbilstība Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

Satversmes 105. pants paredz, no vienas puses, valsts pienākumu veicināt un atbalstīt īpašuma tiesības, proti, pieņemt tādus likumus, kas nodrošinātu šo tiesību aizsardzību, taču no otras puses – valstij ir arī tiesības noteiktā apjomā un kārtībā iejaukties īpašuma tiesību izmantošanā (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-12-0103 21. punktu*).

Satversmes tiesa daudzkārt ir interpretējusi Satversmes 105. pantu, izstrādājusi tā interpretācijas metodoloģiju un atklājusi tā saturu (*sk., piemēram, 2011. gada 19. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-71-01 12.1. punktu*).

Satversmes 105. pants paredz visaptverošu mantiska rakstura tiesību garantiju. Ar „tiesībām uz īpašumu” saprotamas visas mantiska rakstura tiesības, kuras tiesīgā persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas, tostarp arī dažādi prasījumi, kuru izpildi varētu pieprasīt, ja pastāv skaidrs tiesisks pamats (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 27. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-12-01 7. punktu*). Satversmes tiesa jau iepriekš ir secinājusi to, ka „prasījuma tiesības par saistību izpildi ietilpst jēdziena „īpašums” saturā” (*Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 17. punkts*), kā arī to, ka „tiesības uz īpašumu ietver tiesības lemt ar īpašumu saistītus jautājumus” (*Satversmes tiesas 2009. gada 4. februāra sprieduma lietā Nr. 2008-12-01 8. punkts*).

Parādnieka maksātnespējas gadījumā ir jārēķinās ar risku, ka kreditors nevarēs īstenot prasījuma tiesības, jo parādniekam var nepietikt naudas līdzekļu. Ikvienam ir tiesības rīkoties ar savu īpašumu, tostarp ieguldīt savus finanšu līdzekļus kādā uzņēmumā vai kredītiestādē. Tās ir īpašnieka tiesības un vienlaikus arī viņa risks, jo uzņēmums vai kredītiestāde var nonākt maksātnespējas situācijā. Valstij nav pienākuma novērst tirgus faktoru izraisītu īpašuma vērtības zudumu (*sk. Harris, O'Boyle and Warbrick. Law of the European Convention on Human Rights, 2nd edn, Oxford: Oxford University Press, 2009, p. 665*), kā arī uzņemt atbildību par privātas kredītiestādes saistībām pret savu kreditoru, kuras tā nespēj izpildīt (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2012. gada 3. aprīļa sprieduma lietā „Kotov v Russian Federation”, iesniegums Nr. 54522/00, 90. punktu*).

Tomēr valsts ir apņēmusies kredītiestādes maksātnespējas gadījumā izpildīt kredītiestādes saistības pret tās noguldītājiem noteiktā apmērā. Kredītiestāžu darbību regulē un pārrauga patstāvīga valsts iestāde – Komisija. Līdz ar šo kontroli valsts ir izveidojusi īpašu shēmu kredītiestāžu noguldītāju (kreditoru) aizsardzībai, proti, noguldījumu garantiju shēmu, kuras ietvaros noguldītājam tiek izmaksāta garantētā atlīdzība, ja viņam uz to ir tiesības. Minētās shēmas tiesisko regulējumu pamatā veido Noguldījumu garantiju likums, kura 3. panta pirmā daļa noteic, ka garantētā atlīdzība vienam noguldītājam par kredītiestādē izdarīto noguldījumu ir garantētā noguldījuma apmērā, bet ne vairāk kā 100 000 *euro*, kas pārrēķināti latos saskaņā ar Latvijas Bankas noteikto valūtas kursu dienā, kad iestājas noguldījumu nepieejamības gadījums. Atbilstoši minētajam regulējumam katra klienta noguldījums kredītiestādē līdz 100 000 *euro* ir pasargāts no tās maksātnespējas un šāda apmēra noguldījuma atmaksa noguldītājam ir garantēta. Līdz ar to likumdevējs, nosakot tiesības saņemt garantēto atlīdzību, ir papildus aizsargājis noguldītāju – bankas kreditoru – tiesības uz īpašumu.

Saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 1. panta 26. punktu kredītiestādes maksātnespēja ir ar tiesas spriedumu konstatēts kredītiestādes stāvoklis, kad tā nespēj izpildīt savas saistības. Prasījuma apmierināšanas iespējas samazināšanās vai pat neiespējamība nenozīmē, ka personai tiktu atņemtas īpašuma tiesības uz

konkrēto mantisko prasījumu un tādā veidā tiktu ierobežotas Satversmes 105. pantā garantētās tiesības (*sal. sk. Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 17. punktu*). Kredītiestādes maksātnespējas gadījumā kreditoru prasījuma tiesības tiek saglabātas pilnā apmērā, taču kreditoru prasījumus nav iespējams apmierināt, vēršot piedziņu pret parādnieku vispārīgā kārtībā. Tāpēc valsts pienākums šādā gadījumā ir paredzēt un noregulēt tādu procedūru, kuras ietvaros kreditori varētu īstenot savas tiesības pēc iespējas efektīvāk.

Kredītiestāžu likumā ir ietverts kredītiestādes maksātnespējas procesa regulējums. Tas paredz kredītiestādes maksātnespējas risinājumus: sanāciju un bankrotu. Sanācija ir maksātnespējas risinājums, kas izpaužas kā plānveidīgs likumīgu pasākumu kopums, kura mērķis ir novērst iespējamo kredītiestādes bankrotu, atjaunot tās maksātspēju un apmierināt likumīgos kreditoru prasījumus. Savukārt bankrots ir tāds maksātnespējas risinājums, ka kredītiestāde tiek likvidēta un no līdzekļiem, kas iegūti maksātnespējas procesā, atsavinot kredītiestādes mantu likumā noteiktajā kārtībā, tiek apmierināti likumīgie kreditoru prasījumi.

Kredītiestādes maksātnespējas procesā par tās turpmāko darbību un arī par rīcību ar noguldījumiem (finanšu resursiem) vairs nelemj pati kredītiestāde, kurai šo naudu bija uzticējuši noguldītāji. Šajā procesā saskaņā ar Kredītiestāžu likumu iesaistās trešās personas – Komisija un administrators. Šo subjektu darbības mērķis ir aizsargāt ne tikai noguldītāju intereses, bet arī finanšu un kapitāla tirgus stabilitāti. Tātad trešās personas pieņem lēmumus par noguldītāju prasījumiem un šie lēmumi var būtiski ietekmēt apmēru, kādā kreditori atgūs savu īpašumu.

Tādējādi kreditoru tiesības izlemt jautājumu par kredītiestādes maksātnespējas risinājumu, proti, pieņemt lēmumu par sava prasījuma īstenošanu, ir uzskatāmas par „tiesībām lemt ar īpašumu saistītus jautājumus” un ietilpst Satversmes 105. panta tvērumā.

14. Apstrīdētā norma nosaka kredītiestādes maksātnespējas procesā pieņemamo lēmumu secību un iesaistīto institūciju kompetenci. Vispirms lēmumu par sanācijas piemērošanu pieņem administrators. Lēmums par sanācijas piemērošanu un sanācijas plāns stājas spēkā pēc tā apstiprināšanas Komisijā un

kreditoru sapulcē. Apstrīdētajā normā noteiktā lēmumu pieņemšanas kārtība paredz kreditoru tiesības lemt par savu īpašumu tikai tādā gadījumā, kad ir iespējama kredītiestādes sanācija (sanācijas plāna apstiprināšana kreditoru sapulcē), taču paša maksātnespējas risinājuma izvēle ir nodota administratora ekskluzīvajā kompetencē. Kredītiestāžu likuma 179.² pants noteic, ka kreditoru sapulce sasaukama vienīgi tajā gadījumā, kad pieņemts lēmums par sanācijas piemērošanu kredītiestādei. Savukārt tad, ja administrators nonāk pie secinājuma, ka kredītiestādes sanācija nav iespējama, un Komisija to apstiprina, apstrīdētā norma liedz kreditoru sapulcei izteikt viedokli par šādu maksātnespējas risinājumu, proti, jautājums par bankrota procedūras uzsākšanu ietilpst administratora ekskluzīvajā kompetencē.

Līdz ar to maksātnespējas risinājuma izvēle primāri ir nodota vienas personas – administratora – kompetencē, neparedzot kreditoriem tiesības izlemt ar savu īpašumu saistītus jautājumus (vai vismaz paust viedokli par šo izvēli).

Tādējādi apstrīdētā norma ietver Satversmes 105. pantā paredzēto pamattiesību ierobežojumu.

15. Satversmes 105. pants paredz ne vien personas tiesības uz īpašumu, bet arī valsts tiesības sabiedrības interesēs ierobežot īpašuma izmantošanu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2002-01-03 secinājumu daļu*). Lai izvērtētu Satversmes 105. pantā noteikto pamattiesību ierobežojuma konstitucionalitāti, jānoskaidro, vai tas ir noteikts ar likumu, vai tas ir noteikts leģitīma mērķa labad un vai tas atbilst samērīguma principam (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2007. gada 8. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-01-01 22. punktu*).

15.1. Kredītiestāžu likuma 179. panta pirmā daļa ir pieņemta un izsludināta Satversmē un Saeimas kārtības rullī noteiktajā kārtībā, proti, tajā ietvertais regulējums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. Arī Pieteikuma iesniedzēji nav norādījuši uz apstākļiem, kas liecinātu par pretējo, un lietā nav strīda par to, vai pamattiesību ierobežojums noteikts ar likumu.

Tādējādi no apstrīdētās normas izrietošais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu un izsludinātu likumu.

15.2. Ikvienu pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 9. punktu*).

Ja tiesības tiek ierobežotas, tad pienākums uzrādīt un pamatot šādu ierobežojumu leģitīmo mērķi Satversmes tiesas procesā ir institūcijai, kas izdevusi apstrīdēto aktu. Saeima uzsver, ka apstrīdēto normu leģitīmais mērķis ir aizsargāt citu personu tiesības un sabiedrības labklājību. Kredītiestāžu darbības specifika prasot dažādu jautājumu ātru un skaidru izlemšanu gadījumos, kad kredītiestāde nonākusi finansiālās grūtībās, jo kredītiestādes maksātnespēja varot būtiski ietekmēt valsts finanšu stabilitāti un tautsaimniecību kopumā.

Finanšu pakalpojumu nozarē, kura ir nozīmīga tirgus ekonomikas funkcionēšanai un kurā publiski tiek piesaistīti noguldījumi, valsts ieviesusi komercdarbības uzsākšanas un veikšanas ierobežojumu – licencēšanu. Turklāt valsts ir noteikusi arī stingrus kritērijus kredītiestāžu darbībai. Valsts ir uzņēmusies atbildību par licencētajām kredītiestādēm, ieviešot noguldījumu garantiju mehānismu.

Atšķirībā no vispārējiem maksātnespējas principiem, kas noteic, ka primāri tiek aizsargāts pats maksātnespējīgais uzņēmums, lai tas spētu izpildīt savas saistības pret kreditoriem, kredītiestāžu maksātnespējas risinājumi ir vērsti uz noguldītāju – tāpat īpaša veida kreditoru – aizsardzību. Minētais arī izskaidro likumdevēja atšķirīgo pieeju maksātnespējas procedūrām, iesaistītajām organizācijām, kreditoriem, tiesas kontrolei un citiem svarīgiem elementiem. Kredītiestādes darbība vienmēr tiek vērtēta kopsakarā ar tās iespējamo ietekmi uz visu finanšu sektoru un tautsaimniecību. Tāpēc arī kredītiestādes maksātnespējas gadījumā nepieciešams paredzēt pēc iespējas efektīvāku un savlaicīgāku risinājumu, lai vienlaikus nodrošinātu finanšu sektora stabilitāti un noguldītāju interešu aizsardzību.

Likumdevējs apstrīdētajā normā ir noteicis kredītiestādes maksātspējas risinājumam nepieciešamo lēmumu pieņemšanas kārtību un šajā procesā iesaistīto institūciju kompetenci. Kredītiestāžu likuma 179. panta pirmajā daļā noteiktajai administratora un Komisijas kompetencei un no tās izrietošajam kreditoru tiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis: pirmkārt, nodrošināt likumīgu un efektīvu kredītiestādes maksātspējas procesu, uzticot tā organizēšanu profesionālam un neatkarīgam ekspertam – administratoram, un, otrkārt, nodrošināt finanšu tirgus stabilitāti, uzliekot konkrētus pienākumus un piešķirot tiesības finanšu un kapitāla tirgus uzraugam – Komisijai.

Līdz ar to ierobežojumam ir leģitīms mērķis – ātrs un efektīvs kredītiestādes maksātspējas process un finanšu tirgus stabilitāte, kas vērsta uz citu personu tiesību aizsardzību un sabiedrības labklājību.

15.3. Konstatējot ierobežojuma leģitīmo mērķi, nepieciešams izvērtēt tā atbilstību samērīguma principam. Lai noskaidrotu, vai attiecīgais ierobežojums ir samērīgs, Satversmes tiesa savā praksē ir vērtējusi: pirmkārt, vai izmantotie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai; otrkārt, vai mērķi nevar sasniegt ar citiem, indivīda tiesības un likumīgās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; treškārt, vai labums, ko gūst sabiedrība, ir lielāks par indivīdam nodarītajiem zaudējumiem. Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tā neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tā neatbilst arī samērīguma principam un ir prettiesiska (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 19. marta sprieduma lietā Nr. 2001–12–01 secinājumu daļas 3.1. punktu un 2004. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2003–04–01 secinājumu daļas 3. punktu*).

16. Likumdevējs apstrīdētajā normā ir noteicis lēmuma par sanācijas piemērošanu pieņemšanas un apstiprināšanas kārtību, tostarp arī lēmuma pieņēmēju lomu un kompetenci. Sanācijas plānu sākotnēji izvērtē kredītiestādes administrators un, balstoties uz izvērtēto plānu, pieņem lēmumu par sanācijas piemērošanu, iesniedz to apstiprināšanai Komisijā un tikai pēc tam –

apstiprināšanai kreditoru sapulcē. Šāda kārtība ir vērsta uz ātru un efektīvu maksātnespējas risinājumu.

Kredītiestādes maksātnespējas administrators ir Komisijas ieteikta un tiesas iecelta un apstiprināta amatpersona, kurai, lai tā varētu ieņemt administratora amatu, jāatbilst Kredītiestāžu likumā noteiktajām kvalifikācijas prasībām un uz kuru attiecas minētajā likumā noteiktie ierobežojumi. Administrators ir atbildīgs par maksātnespējas procesa un izraudzītā maksātnespējas risinājuma sekmīgu īstenošanu un pabeigšanu. Par administratora kompetenci un spēju īstenot kredītiestādes maksātnespējas procesu pārliecinās gan Komisija, gan tiesa.

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likuma 5. pantā ir noteikts Komisijas darbības mērķis – veicināt ieguldītāju, noguldītāju un apdrošināto personu interešu aizsardzību un finanšu un kapitāla tirgus attīstību un stabilitāti. Atbilstoši šim mērķim Komisija regulē finanšu un kapitāla tirgu un tā dalībnieku, tostarp kredītiestāžu, darbību, nosaka atbilstības prasības tirgus dalībniekiem, kā arī tirgus dalībnieku licencēšanas kārtību. Komisijas kompetencē ir arī administratora pieņemtā lēmuma par sanācijas piemērošanu apstiprināšana, proti, Komisijai ir jānodrošina, ka netiks uzsākta tāda sanācijas plāna īstenošana, kuras ietvaros netiktu ievērotas visas kredītiestādēm izvirzītās prasības un kura varētu apdraudēt finanšu sistēmas stabilitāti. Ņemot vērā minēto finanšu tirgus uzrauga lomu un kompetenci, tieši Komisija var objektīvi novērtēt, vai administratora lēmums īstenot kredītiestādes sanāciju tiešām nodrošinās iespēju atjaunot kredītiestādes darbību atbilstoši normatīvo aktu prasībām.

Sanācijas piemērošanas gadījumā iespējama kreditoru prasījumu samazināšana, parāda termiņa atlikšana vai parāda kapitalizācija. Lai novērstu iespējamo kreditoru tiesību aizskārums, likumdevējs ir paredzējis kreditoriem tiesības izteikt piekrišanu administratora ierosinātajai sanācijai vai noraidīt sanācijas piemērošanu gadījumā, ja tās rezultātā prasījumi tiktu dzēsti nepieņemamā apmērā vai pieeja līdzekļiem tiktu liegta pārāk ilgu laiku. Līdz ar to likumdevēja izraudzītais leģitīmā mērķa sasniegšanas līdzeklis paredz gan efektīvu un ātru kredītiestādes maksātnespējas risinājuma izvēli, gan kreditoru tiesības lēmumu par kredītiestādes sanāciju pieņemt vai noraidīt.

Tādējādi likumdevēja izraudzītais līdzeklis ir piemērots leģitīmā mērķa – citu personu tiesību aizsardzība un sabiedrības labklājība – sasniegšanai.

17. Apstrīdētajās normās noteiktais tiesību ierobežojums tiek atzīts par nepieciešamu, ja nepastāv citi līdzekļi, kuri būtu tikpat iedarbīgi un kurus izvēloties pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk. Vērtējot to, vai leģitīmo mērķi var sasniegt arī citādi, Satversmes tiesa uzsver, ka saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru var sasniegt leģitīmo mērķi vismaz tādā pašā kvalitātē (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 19. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēji norāda, ka saudzējošāks un vienlaikus arī tiesības mazāk ierobežojošs leģitīmā mērķa sasniegšanas līdzeklis ir kreditoru tiesības izvēlēties kredītiestādes maksātnespējas risinājumu, konsultējoties ar administratoru, proti, vēl pirms Komisijas piekrišanas. Tādā veidā kreditori jau pašā sākumā tiktu iesaistīti lēmuma par sanācijas piemērošanu vai nepiemērošanu pieņemšanā. Šādam viedoklim piekrīt arī *Dr.iur. A. Lošmanis* un *Dr.iur. J. Grasis*, norādot, ka likumdevējs varēja izvēlēties tos mehānismus, kuri ietverti vispārējā maksātnespējas tiesiskajā regulējumā, vienlaikus paredzot arī Komisijas uzraudzību. Savukārt Saeima norāda, ka kreditoru iesaistīšana lēmuma pieņemšanā, pirms saņemts Komisijas akcepts, nav lietderīga un prasītu papildu laiku kreditoru sapulces organizēšanai un kreditoru viedokļu saskaņošanai.

Lietas izskatīšanas laikā gan lietas dalībnieki, gan vairākas pieaicinātās personas norādīja uz citu valstu normatīvo regulējumu, saskaņā ar kuru kreditoru sapulces loma kredītiestādes maksātnespējas risinājuma izvēlē ir dažāda. Satversmes tiesa vērš uzmanību uz to, ka citu valstu tiesiskais regulējums, risinot atsevišķus jautājumus Latvijas tiesību sistēmā, nevar tikt piemērots tieši, izņemot likumā norādītos gadījumus. Salīdzinošajā tiesību analīzē vienmēr jāņem vērā funkcionālais konteksts. Tas izriet no būtiskajām dažādu valstu tiesību sistēmu tiesiskajām, sociālajām, politiskajām, vēsturiskajām un sistēmiskajām atšķirībām. Tomēr konkrētas tiesiskas problēmas risinājumam funkcionāli līdzīgais citu valstu likumu regulējums var tikt piemērots netieši, piemēram, kā vadlīnijas vai arī

konkrētas problēmas risinājuma indikators, vienmēr paturot prātā iespējamo atšķirīgo kontekstu (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 8. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-01-01 24.1. punktu*).

Apvienoto Nāciju Organizācijas Starptautisko tirdzniecības tiesību komitejas (UNCITRAL) izdotajās vadlīnijās maksātnespējas tiesību politikas veidotājiem (*UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York, 2005; pieejams http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf*.) ir apkopota vairāku valstu pieredze svarīgāko maksātnespējas institūtu regulēšanā. Attiecībā uz kreditoru līdzdalību maksātnespējas procesā ir norādīts, ka kreditori tajā var piedalīties, iesaistoties lēmumu pieņemšanā dažādos līmeņos atkarībā no tā, kādas funkcijas kreditoriem jāveic saskaņā ar tiesību aktiem. Tāpēc kreditoru loma maksātnespējas procesā var būt dažāda, to nosaka maksātnespējas procesa īstenošanas kārtība un īpatnības (*sk. turpat, 191. lpp.*).

Izvēloties vienu no vairākiem leģitīmā mērķa sasniegšanai potenciāli piemērotiem līdzekļiem, likumdevējam ir vērtēšanas un lemšanas privilēģija. Arī kredītiestāžu maksātnespējas procesa regulējuma noteikšanā likumdevējam ir plaša rīcības brīvība, ja vien tiek nodrošināta personu pamattiesību aizsardzība. Satversmes tiesa piekrīt Pieteikuma iesniedzējiem, ka ir iespējams citāds kredītiestāžu maksātnespējas risinājuma izvēles mehānisms (piemēram, tāds, kas atvēlētu kreditoru sapulcei lielāku lomu šajā procesā), taču saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmo daļu Satversmes tiesas uzdevums šajā gadījumā ir izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību Satversmē noteiktajām pamattiesībām, nevis aizstāt likumdevēja rīcības brīvību tiesību politikas jautājumā ar savu viedokli par iespējami racionālāko normatīvo regulējumu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2012. gada 1. novembra sprieduma lietā Nr. 2012-06-01 13.2. punktu*). Līdz ar to izskatāmās lietas ietvaros, izvērtējot pamattiesību ierobežojuma atbilstību leģitīmajam mērķim, jāpārlicinās par to, vai nelabvēlīgās sekas, kas personai rodas tās pamattiesību ierobežojuma rezultātā, nav lielākas par labumu, ko no šā ierobežojuma gūst sabiedrība kopumā.

Tādējādi Satversmes tiesai jānoskaidro līdzsvarojamās intereses un jānoteic, kurām interesēm piešķirama prioritāte.

18. Lai nodrošinātu finanšu sistēmas stabilitāti, likumdevējs ir paredzējis kredītiestāžu maksātnespējas procesā iesaistīt gan administratoru, gan Komisiju.

Lietā nav strīda par to, ka obligāts kredītiestādes maksātnespējas risinājuma izvēles priekšnoteikums ir Komisijas piekrišana. Pieteikuma iesniedzēji iebilst pret to, ka lēmumu par kredītiestādes maksātnespējas risinājumu pieņem administrators vienpersoniski, proti, bez kreditoru līdzdalības, kā arī pret to, ka Komisija vienlaikus ir gan finanšu un kapitāla tirgus uzraugs, gan noguldījumu garantiju fonda turētājs (pārvaldnieks) un tās lēmumu var ietekmēt šā fonda intereses pēc iespējas ātrāk atgūt finanšu līdzekļus.

Saskaņā ar apstrīdēto normu administratoram ir noteikta ekskluzīva kompetence lemt par kredītiestādes sanācijas piemērošanas iespējamību. Tātad, ja administrators atzīst, ka ir piemērojama sanācija, atbilstoši Kredītiestāžu likuma 179. panta pirmās daļas otrajam teikumam iesniegtais sanācijas plāns vēl jāapstiprina Komisijā un kreditoru sapulcē. Ja administrators pieņēmis lēmumu noraidīt sanācijas piemērošanu, tad šādu administratora lēmumu apstiprina Komisija, bet kreditoru sapulce netiek sasaukta.

18.1. Tā kā kredītiestādes kreditoru zināšanas var nebūt tik plašas un dziļas, lai objektīvi izvērtētu sanācijas iespējamību konkrētajos tiesiskajos un faktiskajos apstākļos, tieši administrators kā amatpersona ar speciālām zināšanām un pieredzi ir atbildīgs par kredītiestādes maksātnespējas procesa sekmīgu īstenošanu un pabeigšanu. Kredītiestādes administratoru ieceļ tiesa, bet Komisija pārrauga un kontrolē administratora darbību. Administratora kompetencē ir sākotnējā sanācijas plāna izvērtēšana un virzīšana. Savukārt kreditoriem šajā maksātnespējas procesa posmā ir tiesības iesniegt administratoram savus sanācijas plānus.

Vienlaikus likumdevējs noteicis, ka administrators ir pilnā mērā atbildīgs par zaudējumiem, kas viņa vainas dēļ nodarīti kreditoriem, kā arī paredzējis administratora nodrošinājumu tiem gadījumiem, kad viņš ar savu rīcību ir nodarījis kaitējumu kreditoriem vai citām personām, respektīvi, Kredītiestāžu likuma 155. panta otrajā daļā par attiecīgo nodrošinājumu ir noteikta administratora darbības civiltiesiskās atbildības apdrošināšana. Tāpat arī Komisijai ir tiesības

izteikt neuzticību administratoram un lūgt tiesu atcelt administratoru no pienākumu pildīšanas. Turklāt kreditoriem ir tiesības iesniegt sūdzību par administratora rīcību, kā arī celt tiesā prasību pret administratoru par nodarīto zaudējumu atlīdzību un iesniegt tiesā pieteikumu par administratora atcelšanu Civilprocesa likuma 387. pantā noteiktajā kārtībā, ja kreditori uzskata, ka administrators nav kompetents vai ļaunprātīgi izmanto savas pilnvaras. Tādējādi, nododot jautājuma par kredītiestādes maksātspējas risinājumu izlemšanu administratora kompetencē, ir paredzēts arī kreditoru līdzdalības un kontroles mehānisms.

Papildus tam sanācijas iespējamību izvērtē arī Komisija. Saskaņā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likuma 2. panta pirmo daļu Komisija ir pilntiesīga autonoma valsts iestāde, kas atbilstoši savam darbības mērķim un uzdevumiem regulē un pārrauga finanšu un kapitāla tirgu un tā dalībnieku darbību. Likumdevējs, nosakot Komisijai pienākumu lemt par administratora lēmuma apstiprināšanu, ir paredzējis, ka Komisija novērtēs, vai piedāvātais sanācijas plāns veicinās kredītiestādes maksātspēju, proti, vai izraudzītie risinājumi nodrošinās atbilstošus kredītiestādes pašu kapitāla un kapitāla pietiekamības rādītājus, atbilstošu kredītiestādes likviditāti, lai tā jebkurā brīdī spētu apmierināt savu kreditoru juridiski pamatotās prasības, vai sanācijas plānā ir iekļauti pamatoti aprēķini, darbības vīzija un konkrēti biznesa plāni, kas rada pārliecību par kredītiestādes spēju turpināt darbību un tās ilgtspējīgas attīstības izredzēm. Turklāt Komisijai ir pieejama informācija gan par konkrētās kredītiestādes finanšu rādītājiem, gan par kopējo finanšu tirgus situāciju, un tādējādi Komisija var objektīvi novērtēt piedāvātā sanācijas plāna īstenošanas iespējamību.

Nesekmīgs sanācijas mēģinājums var ietekmēt ne tikai kreditoru intereses, bet arī finanšu sistēmas stabilitāti un visas sabiedrības kopējās intereses, tāpēc kredītiestādes sanācijas priekšnoteikums ir Komisijas apstiprinājums.

Arī kreditoriem ir tiesības lemt par sanācijas plānu. Tas var stāties spēkā tikai tad, ja tiek atbalstīts kreditoru sapulcē. Līdz ar to kreditori var sanācijas plānu ne tikai apstiprināt, bet arī noraidīt un izvēlēties citu maksātspējas risinājumu – bankrotu.

Tādējādi kārtība, kādā tiek pieņemts un apstiprināts lēmums par sanācijas piemērošanu, līdzsvaro sabiedrības un kreditoru intereses, paredzot iesaistīto institūciju un kreditoru savstarpēju uzraudzību un ietekmi, kā arī nodrošina to, ka netiks pieņemts neīstenojams, finanšu sistēmas stabilitāti apdraudošs sanācijas plāns un netiks nepamatoti ierobežotas kreditoru tiesības.

18.2. Savukārt gadījumā, kad kredītiestādes sanācija nav iespējama, administrators pienākums ir vērsties tiesā ar pieteikumu par bankrota procedūras uzsākšanu. Šādu pieteikumu kredītiestādes administrators var iesniegt pēc savas iniciatīvas, kā arī gadījumos, kad Komisija vai kreditoru sapulce neapstiprina administrators piedāvāto sanācijas risinājumu vai sanācija tiek atcelta vai pārtraukta. Turklāt šādam pieteikumam nepieciešams arī Komisijas apstiprinājums. Pirms Komisija apstiprina administrators lēmumu par kredītiestādes maksātnespējas risinājumu, tās uzdevums ir izvērtēt, vai pieņemtais lēmums atbilst kreditoru interesēm. Līdz ar to nevajadzētu rasties tādai situācijai, ka Komisija apstiprina lēmumu par bankrota procedūras uzsākšanu, iepriekš neizvērtējusi, vai nav iespējama kredītiestādes sanācija.

Ja ir pieņemts lēmums par kredītiestādes bankrotu kā atbilstošu maksātnespējas risinājumu un uzsākta bankrota procedūra, tās sekas, visticamāk, būs neatgriezeniskas, jo tiks uzsākta kredītiestādes aktīvu atsavināšana un atlaisti darbinieki. Ņemot vērā minēto, likumdevējs ir noteicis papildu kontroli pār šāda lēmuma pieņemšanas nepieciešamību un pamatotību, proti, lēmumu par bankrota procedūras uzsākšanu pieņem tiesa pēc tam, kad administrators tai iesniedzis atbilstošu pieteikumu un Komisijas apstiprinājumu. Tiesa atbilstoši Kredītiestāžu likuma 184. panta pirmajai daļai un Civilprocesa likuma 379. panta pirmās daļas 2. punktam, lemjot par kredītiestādes bankrota procedūras uzsākšanu, vērtē, vai administrators ir izpildījis Kredītiestāžu likumā noteiktos pienākumus (izvērtējis maksātnespējīgās kredītiestādes finansiālo stāvokli un sanācijas priekšlikumus, ja tādi ir iesniegti, u.c.) un vai administrators ir pieņēmis pamatotu, maksātnespējīgās kredītiestādes finansiālajai situācijai un Kredītiestāžu likuma nosacījumiem atbilstošu lēmumu.

Gadījumā, kad sanācija nav iespējama un to jau ir atzinis gan administrators, gan Komisija, kreditoru iesaistīšana maksātnespējas procesā nebūtu efektīva un varētu tikai paildzināt šo procesu. Turklāt kredītiestādes maksātnespējas procesā iesaistītie subjekti, tostarp kreditoru sapulce, sanācijas nepiemērošanas gadījumā var paļauties uz tiesas kontroli un tiesiska lēmuma pieņemšanu.

Tādējādi kārtība, kādā tiek pieņemts un apstiprināts lēmums par bankrota procedūras uzsākšanu, nodrošina līdzsvaru starp sabiedrības un kreditoru interesēm, paredzot tiesas kontroli pār minētās procedūras tiesiskumu.

18.3. Pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka kredītiestādes maksātnespējas procesā rodas interešu konflikts, jo Komisija vienlaikus ir gan finanšu un kapitāla tirgus uzraugs, gan noguldījumu garantiju fonda pārvaldnieks un tādējādi ieinteresēta bankrota procedūrā.

Tiesas sēdē gan Komisijas pārstāve, gan A. Lošmanis un J. Grasis norādīja, ka Komisija visupirms darbojas kā uzraugošā iestāde. Komisija kā kreditoru pārstāvis maksātnespējas procesā piedalās tikai tad, kad ir akceptēts sanācijas plāns. Kā jebkurš kreditors, arī Komisija ir ieinteresēta pilnīgā prasījumu segšanā un finansiāli pamatota sanācijas plāna sekmīgā realizācijā. Likums nenosaka, cik ilgā laikā ir atgūstami no noguldījumu garantiju fonda izmaksājami līdzekļi, līdz ar to Komisijai nav uzlikts pienākums tos atgūt „nekavējoties”. Turklāt arī bankrota procedūras uzsākšanas gadījumā jāreķinās ar risku, ka visi līdzekļi netiks atgūti.

Komisijas tiesības īstenot kreditora tiesības pret maksātnespējīgo kredītiestādi izmaksātās garantētās atlīdzības apmērā ir paredzētas Noguldījumu garantiju likuma 4. un 16. pantā. Savukārt kārtību, kādā kreditoriem tiek piešķirtas balsstiesības un tiek pieņemti lēmumi kreditoru sapulcē, nosaka Kredītiestāžu likuma 179.³ un 179.⁵ pants. Šo normu atbilstību Satversmei Pieteikuma iesniedzēji Satversmes tiesai nav lūguši izvērtēt.

Tādējādi šāds Pieteikuma iesniedzēju viedoklis nav pamatots.

18.4. Pieņemot apstrīdēto normu, likumdevējs ir līdzsvarojis sabiedrības un kreditoru intereses un paredzējis, ka kredītiestādes maksātnespējas procesā administratoram ir pienākums izvērtēt kredītiestādes finansiālo stāvokli, pieņemt

lēmumu par tās maksātspējas risinājumu – sanāciju vai bankrotu, ja iespējama sanācija, saņemt attiecīgā lēmuma apstiprinājumu no Komisijas, tad šajā procesā iesaistīt kreditorus un saņemt arī kreditoru sapulces piekrišanu vai tiesas lēmumu par bankrota procedūras uzsākšanu, ja sanācija nav iespējama.

Tādējādi Kredītiestāžu likuma 179. panta pirmā daļa atbilst Satversmes 105. pantam.

II

Par Kredītiestāžu likuma 179. panta otrās daļas (turpmāk – apstrīdētā norma) atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam

19. Pieteikuma iesniedzēji apstrīd Kredītiestāžu likuma 179. panta otrās daļas atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Satversmes 92. panta pirmais teikums nosaka: „Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.” Apstrīdētā norma paredz, kādā kārtībā un pēc kādu subjektu pieteikuma tiesa var lemt par apstiprinātā sanācijas plāna atcelšanu.

No lietas dalībnieku un pieaicināto personu paustajiem viedokļiem secināms, ka uzskati par to, vai apstrīdētā norma aizskar Satversmes 92. panta pirmajā teikumā nostiprinātās pamattiesības, ir atšķirīgi. Pieteikuma iesniedzēji norāda, ka apstrīdētā norma ierobežo tiesības uz taisnīgu tiesu, jo kreditoru sapulcei vispār nav paredzēta iespēja pārsūdzēt lēmumu par sanācijas nepiemērošanu, savukārt pārsūdzēt lēmumu par sanācijas piemērošanu iespējams tikai tajos gadījumos, kad šāda lēmuma pieņemšana panākta, lietojot viltu vai spaidus, vai notikusi maldības ietekmē. Saeimas pārstāvis G. Kusiņš tiesas sēdē norādīja, ka apstrīdētā norma neaizskar Pieteikuma iesniedzēju pamattiesības, jo attiecībā uz viņiem nav piemērota.

Satversmes tiesas likuma 19.² pants noteic, ka pieteikumu Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiskā spēka tiesību normai. No šā panta izriet nosacījums, ka persona var vērsties Satversmes tiesā tikai tādā

gadījumā, kad pastāv tieša saikne starp šīs personas pamattiesību ierobežojumu un pieteikumā apstrīdēto tiesību normu.

Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 3. punkts paredz, ka tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai ar Satversmes tiesas lēmumu, ja Satversmes tiesa konstatē, ka lēmums par lietas ierosināšanu neatbilst Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas prasībām. Šajā pantā citastarp noteikts, ka konstitucionālajai sūdzībai ir jāatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta prasībām.

Satversmes tiesa vairākkārt norādījusi, ka konstitucionālo sūdzību var iesniegt gadījumos, kad, pirmkārt, pamattiesību aizskārums ir tiešs, konkrēts, apstrīdētā norma aizskar pieteikuma iesniedzēju pašu un, otrkārt, aizskar pieteikuma iesniegšanas brīdī, proti, tad, kad pamattiesību aizskārums jau pastāv (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija spriedumu lietā Nr. 2001-01-03 un 2002. gada 11. novembra lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2002-07-03*), vai arī pastāv apstākļu kopums, kas prasa, lai lieta tiktu izskatīta „šobrīd” (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 22. februāra sprieduma lietā Nr. 2001-06-03 secinājumu daļas 2.4. punktu*).

Personas tiesības ar konstitucionālo sūdzību vērsties Satversmes tiesā ir saistāmas tikai ar šīs konkrētās personas tiesību aizskārumu. Aizskārumam jābūt tiešam un jāattiecas uz Satversmē nostiprinātajām cilvēka pamattiesībām. No vienas puses, lieta būtu ierosināma tikai tad, ja Satversmes tiesas kolēģija ir pārliecināta, ka pastāv šāds aizskārums. No otras puses, viss Satversmes tiesas process, ieskaitot institūcijai, kas izdevusi apstrīdēto aktu, piešķirtās tiesības iesniegt savu viedokli, ir vērsti uz to, lai pienācīgi noskaidrotu, vai pastāv aizskārums un vai ir aizskartas Satversmē nostiprinātās cilvēka pamattiesības. Tādējādi pieņēmums, ka Satversmes tiesas kolēģijai, jau izskatot konstitucionālo sūdzību un lemjot par lietas ierosināšanu vai atteikšanos ierosināt lietu, ir jākonstatē, ka patiešām aizskartas personai Satversmē noteiktās pamattiesības, būtu pretrunā ar likumā noteikto Satversmes tiesas procesa virzību. Jautājums par to, vai patiešām aizskartas konstitucionālās sūdzības iesniedzēja pamattiesības, Satversmes tiesai galvenokārt ir jāizlemj, izskatot lietu pēc būtības (*sk. Satversmes*

tiesas 2002. gada 22. februāra sprieduma lietā Nr. 2001-06-03 secinājumu daļas 2.2. punktu).

Tādējādi Satversmes tiesai ir jāpārbauda, vai apstrīdētā norma aizskar Pieteikuma iesniedzējiem Satversmes 92. pantā paredzētās pamattiesības.

20. Analizējot apstrīdēto normu, secināms, ka tā attiecināma tikai uz tiem gadījumiem, kad ir pieņemts lēmums par kredītiestādes sanāciju un attiecīgais plāns ir stājies spēkā, jo saņemta gan Komisijas, gan kreditoru sapulces piekrišana, taču radusies nepieciešamība šādu lēmumu pārsūdzēt. No lietas faktiskajiem apstākļiem izriet, ka lēmums par sanācijas plāna piemērošanu nav pieņemts un apstiprināts, līdz ar to konkrētajā gadījumā apstrīdētā norma MAS „Latvijas Krājbanka” maksātnespējas procesā nav piemērota un nevar aizskart Pieteikuma iesniedzēju pamattiesības.

Tādējādi konstitucionālā sūdzība šajā daļā neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas prasībām un tiesvedība šajā lietas daļā nav turpināma.

21. Vienlaikus Pieteikuma iesniedzēji apstrīd Kredītiestāžu likuma 179. panta otro daļu, ciktāl tā neparedz kreditoru tiesības pārsūdzēt lēmumu par sanācijas nepiemērošanu.

Satversmes tiesa jau secinājusi, ka Saeimai ir plaša rīcības brīvība gan izvēloties, kurā no vairākiem likumiem tā iekļauj attiecīgu regulējumu (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 16. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2007-21-01 17. punktu*), gan arī jautājumos, kas saistīti ar likumdošanas tehniku viena likuma ietvaros (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 19. jūnija sprieduma lietā Nr. 2010-02-01 9.4.2. punktu*). Līdz ar to Satversmes tiesai jāpārliciecinās, vai šāds regulējums nav ietverts kādā no Kredītiestāžu likuma normām vai citā normatīvajā aktā.

Kredītiestāžu likuma 184. panta pirmajā daļā un Civilprocesa likuma 379. panta pirmās daļas 2. punktā noteikts, ka lēmumu par bankrota procedūras uzsākšanu pieņem tiesa. Ja administrators nepieņem lēmumu par sanācijas

piemērošanu, tam jāpieņem lēmums par kredītiestādes bankrotu un pēc tā apstiprināšanas Komisijā jāiesniedz tiesā attiecīgs pieteikums.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 379. panta otro daļu tiesa izskata arī sūdzības par administratora rīcību un izlemj citus ar maksātnespējas procesu saistītos jautājumus. Ievērojot Civilprocesa likuma 386. panta pirmo daļu un izskatot sūdzību par administratora vai likvidatora rīcību, tiesa var pieprasīt administratora vai likvidatora darbības pārskatu un Komisijas atzinumu par administratora vai likvidatora darbību un lemt par viņa atcelšanu. Savukārt minētā panta otrā daļa paredz: ja tiesa atzīst, ka pārsūdzētā rīcība neatbilst likumam, tā apmierina sūdzību un uzdod administratoram vai likvidatoram novērst pieļauto pārkāpumu. Termins „administratora rīcība” ietver jebkuru administratora gribas izteikumu, darbību, kā arī bezdarbību. Līdz ar to Civilprocesa likuma izpratnē arī administratora lēmums par sanācijas nepiemērošanu ir „rīcība”, kuru iespējams pārsūdzēt saskaņā ar Civilprocesa likuma 379. un 386. pantu (*sk. A. Lošmaņa viedokli, lietas materiālu 1. sēj. 184. – 185. lpp.*). Tā, piemēram, ja administrators nav izvērtējis sanācijas piemērošanas iespēju, tiesa, apmierinot sūdzību, liek „novērst pieļauto pārkāpumu” (Civilprocesa likuma 386. panta otrā daļa), t.i., liek izvērtēt šādu iespēju.

Likumā norādītās pārsūdzības iespējas tiek īstenotas praksē. Vairāki MAS „Latvijas Krājbanka” kreditori maksātnespējas procesa ietvaros ir izmantojuši tiesības vērsties tiesā savu interešu aizsardzībai sanācijas nepiemērošanas gadījumā. Reizē ar administratora iesniegto pieteikumu par bankrota procedūras uzsākšanu Rīgas apgabaltiesā tika iesniegtas deviņas kreditoru sūdzības par administratora rīcību, kā arī pieteikumi par administratora atcelšanu. Minēto sūdzību pamatā citastarp bija tieši kreditoru neapmierinātība ar administratora lēmumu nepiemērot kredītiestādei sanāciju, jo kreditori uzskatīja, ka kredītiestādes sanācija konkrētajā finansiālajā situācijā tomēr ir iespējama. Rīgas apgabaltiesa MAS „Latvijas Krājbanka” maksātnespējas lietas Nr. C04523311 ietvaros 2012. gada 8. maijā visupirms izskatīja minētās sūdzības, izvērtēja pārsūdzētās administratora rīcības likumību un nolēma, ka administratora rīcība ir likumīga. Tiesa nekonstatēja Civilprocesa likuma 387. panta trešajā daļā norādītos apstākļus,

kas varētu būt par pamatu administratora atcelšanai (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 7. – 46. lpp.*). Tikai pēc šo sūdzību noraidīšanas Rīgas apgabaltiesa sāka izskatīt administratora pieteikumu par bankrota procedūras uzsākšanu, izvērtējot minētā pieteikuma pamatotību un atbilstību maksātnespējīgās kredītiestādes finansiālajai situācijai (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 47.–52. lpp.*). Rīgas apgabaltiesa vispirms izvērtēja kredītiestādes maksātnespējas lietas procesuālos apstākļus, tostarp sanācijas nepiemērošanas pamatojumu, un tikai pēc tam – pieteikumu par bankrota procedūras uzsākšanu. Tātad, ja kāda no kreditoru sūdzībām par administratora rīcību, respektīvi, lēmuma par kredītiestādes sanāciju nepieņemšanu, tiktu atzīta par pamatotu un apmierināta, tiesai būtu jānoraida administratora pieteikums par bankrota procedūras uzsākšanu un jāuzliek viņam pienākums atkārtoti izvērtēt kredītiestādes finansiālo stāvokli. Turklāt neviens no konstitucionālās sūdzības iesniedzējiem šādu likumā paredzēto mehānismu savu tiesību aizsardzībai neizmantoja un neiesniedza Rīgas apgabaltiesā sūdzību par administratora rīcību vai pieteikumu par administratora atcelšanu sakarā ar viņa lēmumu par sanācijas nepiemērošanu.

Papildus tam norādāms, ka patstāvīgs tiesību uz taisnīgu tiesu elements ir tiesības prasīt to zaudējumu atlīdzināšanu, kuri radušies nodarītā kaitējuma dēļ. Kredītiestāžu likuma 163. panta pirmā daļa paredz, ka administrators ir pilnā mērā atbildīgs par zaudējumiem, kuri viņa vainas dēļ nodarīti kreditoriem. Atbilstoši minētajam kreditori var prasīt zaudējumu atlīdzību no administratora, ja viņi uzskata, ka administrators ir nodarījis tiem zaudējumus, nepieņemot lēmumu par sanācijas uzsākšanu. Kredītiestāžu likuma 155. panta otrās daļas noteikumi pastiprina šādu prasījumu reālas izpildes iespēju, paredzot obligātu administratora civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu.

Līdz ar to nav pamatots Pieteikuma iesniedzēju pieņēmums, ka „kreditoriem nav tiesību pārsūdzēt lēmumu par sanācijas nepiemērošanu”. Tā kā Pieteikuma iesniedzēju argumenti par apstrīdēto normu neatbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām ir balstīti uz minēto pieņēmumu, turpināt tiesvedību lietā nav iespējams.

Tādējādi, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, tiesvedība lietā par Kredītiestāžu likuma 179. panta otro daļu ir izbeidzama.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 3. un 6. punktu, kā arī 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

1) atzīt Kredītiestāžu likuma 179. panta pirmo daļu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam;

2) izbeigt tiesvedību lietā daļā par Kredītiestāžu likuma 179. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā pasludināšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris